

**PASKAIDROJUMS, KAS PIEVIENOTS ES UN ESAO *INFE* KOPĪGAJAI FINANŠU
KOMPETENCES SISTĒMAI (*FINCOMP*) PIEAUGUŠAJIEM**

SATURA RĀDĪTĀJS

1.	IEVADS	2
1.1.	Finanšu kompetences sistēmas konteksts un mērķi.....	2
1.2.	Iespējamie izmantošanas gadījumi	3
1.3.	Finanšu kompetences sistēmas izstrāde.....	4
2.	ORIENTĒŠANĀS FINANŠU KOMPETENCES SISTĒMĀ	4
2.1.	Sistēmas struktūra.....	4
2.1.1.	1. satura joma. Naudas līdzekļi un darījumi	5
2.1.2.	2. satura joma. Finanšu plānošana un pārvaldība	6
2.1.3.	3. satura joma. Risks un ieguvumi.....	6
2.1.4.	4. satura joma. Finanšu vide	7
2.2.	Sistēmas transversālās dimensijas	8
2.2.1.	Digitālās finanšu kompetences	8
2.2.2.	Ilgtspējīgu finanšu kompetences	8
2.2.3.	Finansiālā noturība	9
2.2.4.	Būtiskas kompetences	9
2.3.	Rīks kompetenču filtrēšanai atbilstoši lietotāja vajadzībām	10
3.	TURPMĀKIE SOĻI.....	11
3.1.	Finanšu kompetences sistēmas pieaugušajiem izmantošanas veicināšana	11
3.2.	Bērniem un jauniešiem (vecumā zem 18 gadiem) paredzētas finanšu kompetences sistēmas izstrāde	11
4.	GLOSĀRIJS	11

1. IEVADS

1.1. Finanšu kompetences sistēmas konteksts un mērķi

Šajā dokumentā aprakstīta ES un ESAO *INFE* kopīgā finanšu kompetences sistēma **pieaugušajiem**. Eiropas Komisija 2020. gada Kapitāla tirgu savienības rīcības plānā¹ apņēmas veikt ES finanšu kompetences sistēmas izstrādes pamatotības novērtējumu. Pēc pamatotības novērtējuma rezultātu² publicēšanas 2021. gadā Komisija un ESAO *INFE* (ESAO Starptautiskais tīkls finanšu izglītības jomā) sāka sadarbību, lai izstrādātu **kopīgu ES un ESAO *INFE* finanšu kompetences sistēmu pieaugušajiem**. Kopīgais projekts tika uzsākts tiešsaistes konferencē 2021. gada 26. aprīlī³. 2022. gadā sāksies arī darbs kopīgas jauniešiem paredzētas sistēmas izstrādē. Abu sistēmu pamatā ir pašreizējās ESAO *INFE* finanšpratības pamatkompetenču sistēmas⁴. Ar pieaugušajiem un jauniešiem paredzētajām sistēmām tiek atjauninātas iepriekš minētās pamatkompetenču sistēmas, iekļaujot tajās digitālās kompetences un ilgtspējīgu finanšu kompetences, kā arī kompetences, kas ir būtiskas noturībai. Vajadzības gadījumā kompetences ir arī pielāgotas ES kontekstam.

Finanšpratība ir finanšu izpratnes, zināšanu, prasmju, attieksmes un uzvedības kopums, kas nepieciešams, lai pieņemtu saprātīgus finanšu lēmumus un galu galā panāktu individuālu finansiālo labklājību⁵. ES un ESAO *INFE* finanšu kompetences sistēmas pieaugušajiem mērķis ir veicināt dalībvalstu un valsts iestāžu, izglītības iestāžu, rūpniecības nozaru un privātpersonu kopīgu izpratni par pieaugušo finanšu kompetencēm. Turklāt tā nodrošina pamatu saskaņotācai ES un valstu politikas veidotāju pieejai. Atbalstot centienus uzlabot finanšpratību, sistēmas uzdevums ir sekmēt vispārējā mērķa īstenošanu, proti, uzlabot individuālo finansiālo labklājību.

Sistēma ir vērsta uz kompetencēm, kas attiecas uz personīgajām finansēm, un neskar kompetences, uz kurām jau attiecas citas pašreizējās sistēmas, piemēram, Eiropas satvars pilsoņu digitālai kompetencei (*DigComp*)⁶, Eiropas Uzņēmējdarbības kompetenču satvars

¹ Kapitāla tirgu savienība cilvēku un uzņēmumu labā — jauns rīcības plāns (COM(2020) 590 final): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=COM:2020:590:FIN>.

² Kopīgs ES un ESAO *INFE* ziņojums par pamatotības novērtējuma rezultātiem attiecībā uz finanšu kompetences sistēmas izstrādi ES: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/210408-report-financial-competence-framework_en.pdf, 2021. gada aprīlis.

³ https://ec.europa.eu/info/events/finance-210426-eu-financial-competence-framework_en.

⁴ G20 un ESAO *INFE* pamatkompetenču sistēma pieaugušo (vecumā no 18 gadiem) finanšpratības jomā: <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/Core-Competencies-Framework-Adults.pdf>; ESAO *INFE* pamatkompetenču sistēma jauniešu (vecumā no 15 līdz 18 gadiem) finanšpratības jomā: <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/Core-Competencies-Framework-Youth.pdf>.

⁵ ESAO Padomes ieteikums par finanšpratību, 2020. gada 29. oktobris: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0461>. Šī definīcija atbilst ES Padomes ieteikumā sniegtajai “kompetences” definīcijai; Padomes 2018. gada 22. maija Ieteikums par pamatkompetencēm mūžizglītībā: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2018.189.01.0001.01.LAV&toc=OJ%3AC%3A2018%3A189%3ATOC.

⁶ [DigComp | EU Science Hub \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/digcomp/).

(*EntreComp*)⁷ un ESAO *INFE* pamatkompetenču satvars MMVU finanšpratības jomā⁸, bet gan šīs sistēmas papildina.

ES un ESAO *INFE* finanšu kompetences sistēma ir darīta pieejama publiskā sektora iestādēm, privātām struktūrām un pilsoniskajai sabiedrībai, lai tās brīvprātīgi to izmantotu ES. Sistēmu varētu izmantot, lai atbalstītu valstu finanšpratības rīcībpolitiku un iniciatīvu izstrādi.

Konkrētāk, sistēma nav paredzēta kā mācību programma, bet gan kā konceptuāls pamats, uz kura balstīt dažādas finanšu izglītības rīcībpolitikas un pasākumus. Sistēma nodrošina uz rezultātiem balstītu kompetenču kopumu, ko var izmantot, lai:

- atbalstītu **valstu finanšpratības stratēģiju izstrādi, īstenošanu un atjaunināšanu**,
- atbalstītu **finanšu izglītības programmu, kā arī finanšu izglītības mācību materiālu un instrumentu izstrādi**. Sistēma varētu sekmēt arī finanšu izglītības iekļaušanu augstākās izglītības iestāžu mācību programmās, sniegt skolotāju pieaugušo apmācības izstrādē noderīgu informāciju un sniegt atbalstu saistībā ar mācību materiāliem un programmām, kas īpaši izstrādātas, lai palīdzētu finansiāli neaizsargātām grupām. Tāpat to varētu izmantot privātu vai publisku izpratnes veicināšanas kampaņu veidošanā,
- atvieglotu **finanšpratības līmeņu novērtēšanu un finanšpratības iniciatīvu izvērtēšanu**. Piemēram, to var izmantot par pamatu tādu finanšpratības rādītāju izstrādē, ar kuriem varētu novērtēt valstu finanšpratības iniciatīvu efektivitāti.

Kā aprakstīts 2.3. iedaļā, sistēma ir pieejams divās versijās — izdrukājamā *Word* versijā, kas ietver visas kompetences, un *Excel* versijā, kas ļauj lietotājiem sistēmā pārlūkot un atlasīt kompetences atbilstoši savām vajadzībām.

1.2. Iespējamie izmantošanas gadījumi

Izmantojot sistēmu, lai izstrādātu rīcībpolitikas un iniciatīvas, politikas veidotājiem un programmu izstrādātājiem var būt nepieciešams noteikt svarīgāko sistēmā iekļauto kompetenču izlasi, lai izstrādātu programmas, resursus un rīkus, kas pielāgoti dalībnieku konkrētajām vajadzībām. Šī sistēma ir instruments, kas palīdz politikas veidotājiem un speciālistiem veidot savas rīcībpolitikas un programmas; tā nav mācību programma, taču to var viegli pielāgot, lai nodrošinātu piemērotību konkrētām dzīves situācijām vai apmierinātu mērķgrupu vajadzības.

Piemēram, **sistēmas lietotāji nākotnē varēs izvēlēties un izgūt visatbilstošākās kompetences dažiem konkrētiem “dzīves posmiem”**. Personai, kas saņem savu pirmo algu, būs jāiegūst kompetences, kas attiecas uz finanšu uzskaiti (darba samaksas lapu saglabāšana turpmākai atsaucei), uzkrājumu veidošanu (izpratne par to, cik svarīgi ir regulāri atlikt kādu naudas summu uzkrājuma veidošanai) un pensiju (izpratne par pensijas plānošanas nozīmi jau jaunībā). Vēl viens piemērs ir hipotekārā aizdevuma līguma noslēgšana, lai iegādātos pirmo īpašumu: šis svarīgais finanšu lēmums nozīmē, ka ir

⁷ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1317&langId=en>.

⁸ <https://www.oecd.org/finance/financial-education/OECD-INFE-core-competencies-framework-on-financial-literacy-for-MSMEs.pdf>.

jāizprot hipotekārā aizdevuma kā finanšu produkta galvenās iezīmes un jāizprot šo saistību finansiālās sekas, tajā skaitā ietekme uz turpmāko izmantojamo ienākumu un aizdevuma neatmaksāšanas sekas (piemēram, atsavināšana).

Sistēmu var izmantot arī tam, lai atlasītu un izgūtu vissvarīgākās kompetences dažām konkrētām mērķgrupām, piemēram, sievietēm, vecāka gadagājuma cilvēkiem, jauniešiem, grupām ar zemiem ienākumiem vai citām grupām, kas var būt finansiāli neaizsargātas. Konkrētu mērķgrupu prioritāšu noteikšana sistēmas īstenošanai īpaši pielāgotās mācībās, visticamāk, dažādās dalībvalstīs zināmā mērā atšķirsies un būs atkarīga no vietējiem (valsts vai reģionāliem) apstākļiem.

1.3. Finanšu kompetences sistēmas izstrāde

ES un ESAO *INFE* finanšu kompetences sistēmas panākumi būs atkarīgi no spējas veidot kopīgu izpratni un radīt dalībvalstu un ieinteresēto personu vēlmi izmantot sistēmu finanšpratības rīcībpolitiku un iniciatīvu izstrādē un sekmēšanā. **Tāpēc bija svarīgi jau agrīnā posmā sadarboties ar iestādēm un organizācijām, kas sistēmu izmantos.** Tāpēc dalībvalstīm un ieinteresētajām personām visā sistēmas izstrādes gaitā bija nozīmīga loma.

- Lai atbalstītu kompetenču sistēmas izstrādi, tika izveidota īpaša **ES Valdības ekspertu grupas mazumtirdzniecības finanšu pakalpojumu jautājumos** (*GEGRFS*) apakšgrupa. Apakšgrupas sastāvā ir eksperti no valstu iestādēm, kas atbild par finanšpratības rīcībpolitikām. Daži apakšgrupas locekļi ir arī ESAO *INFE* locekļi. *GEGRFS* apakšgrupa laikā no 2021. gada jūnija līdz 2021. gada decembrim tikās piecas reizes, lai izstrādātu sistēmu.
- Turklāt 2021. gada oktobrī notika **tehniska diskusija ar ekspertiem**, kuras mērķis bija izpētīt kompetences sistēmas projekta izmantojamību speciālistu (pieaugušo izglītības pedagogu, patērētāju organizāciju un nozares pārstāvju, kas iesaistīti finanšpratības programmās) vidū un noteiktu, vai un kā sistēmu varētu pārskatīt, lai padarītu to ērtāk lietojamu un vieglāk īstenojamu konkrētās izglītības iniciatīvās.

2. ORIENTĒŠANĀS FINANŠU KOMPETENCES SISTĒMĀ

2.1. Sistēmas struktūra

ES un ESAO *INFE* kopīgajā finanšu kompetenču sistēmā kompetences ir sadalītas četrās satura jomās: **naudas līdzekļi un darījumi, finanšu plānošana un pārvaldība, riski un ieguvumi, kā arī finanšu vide**⁹. Šīs satura jomas ir sīkāk iedalītas tematos un apakštematos.

Attiecībā uz katru kompetenci aplūkotas trīs dimensijas: **i) informētība/zināšanas/izpratne;** **ii) prasmes/uzvedība;** **iii) pārliecinātība/motivācija/attieksme.** Pirmā dimensija “**informētība/zināšanas/izpratne**” ietver kompetences, kas saistītas ar zināšanām vai informācijas aspektiem (zināt konkrētu informāciju vai labi pārzināt kādu tematu). Otrā

⁹ Šī struktūra atbilst iepriekšējai ESAO *INFE* kompetences sistēmai pieaugušajiem.

dimensija “**prasmes/uzvedība**” apraksta kompetences, kas saistītas ar darbībām un prasmēm, kuru mērķis ir uzlabot individuālo finansiālo labklājību. Trešā kategorija “**pārliecinātība/motivācija/attieksme**” raksturo iekšējo lēmumu pieņemšanu, kas atbalsta vai kavē finanšu rīcību, kura ļauj panākt vai saglabāt finansiālo labklājību.

2.1. attēlā sniegts shematiskais attēlojums un piemērs tam, kā sistēmā ir organizēta katra satura joma un dimensija. Ir svarīgi ņemt vērā, ka daudzas kompetences var būt būtiskas dažādās satura jomās un ka tās nav atkārtotas, lai izvairītos no pārklāšanās.

Satura lauks	Nauda un darījumi							
Temats	Nauda un valūtas		Ienākumi		Cenas, pirkumi un maksājumi		Finanšu dokumenti un līgumi	
Apakštemats
Informētība, zināšanas un izpratne	x	x	x	x	x	x	x	x
Prasmes un uzvedība	x		x		x	x		x
Pārliecinātība, motivācija un attieksme			x	x		x	x	

x Kompetences

2.1. attēls. Kompetenču shematiskais attēlojums satura jomā “Naudas līdzekļi un darījumi”

2.1.1. 1. satura joma. Naudas līdzekļi un darījumi

Šī satura joma aptver zināšanas, prasmes un attieksmi saistībā ar dažādiem naudas līdzekļu un valūtu veidiem, ienākumiem, cenām, maksājumiem un pirkumiem, kā arī finanšu dokumentu un līgumu nozīmi.

Šīs satura jomas galvenais mērķis ir noteikt un identificēt kompetences, kas vajadzīgas, lai izprastu naudas līdzekļu dažādās iezīmes, to, kā naudas līdzekļus iegūt kā ienākumu, kā tos apmainīt pret precēm un pakalpojumiem, kā arī to, ka ir svarīgi sekot līdzi naudas līdzekļu ieguvei un apmaiņai un saglabāt dokumentus par attiecīgajiem darījumiem.

Šie temati aptver dažas no svarīgākajām pamatkompetencēm. Ļoti svarīgi ir izprast naudas īpašības, jo nauda ir finansiālās labklājības pamatā un tai ir dažādi veidi. Ar ienākumiem saistītās kompetences ir būtiskas finansiālās noturības nodrošināšanai un ir saistītas ar daudzām citām kompetencēm, piemēram, budžeta plānošanu, uzkrājumu veidošanu un pensijas nodrošināšanu.

Iedaļā par cenām, pirkumiem un maksājumiem iekļauto kompetenču mērķis ir aptvert jomas, kas saistītas ar naudas līdzekļu apmaiņu pret pakalpojumiem un produktiem, kā arī ar naudas pārvedumiem. Cilvēks, kam ir šādas kompetences, meklētu visizdevīgākās produktu un pakalpojumu cenas un visefektīvākās to iegādes metodes.

Visbeidzot, pēdējā iedaļa attiecas uz *finanšu līgumiem un dokumentiem*, kas ir būtiski, lai sekotu līdzi finanšu darījumiem un personas parakstītajiem līgumiem. Šajā iedaļā minētās kompetences attiecas uz zināšanām, kas saistītas ar finanšu dokumentu un līgumu pieprasīšanu un glabāšanu un to izpratni.

2.1.2. 2. satura joma. Finanšu plānošana un pārvaldība

Šī satura joma aptver zināšanas, prasmes un attieksmi saistībā ar budžeta plānošanu, ienākumu un izdevumu pārvaldību, uzkrājumu veidošanu, ieguldījumu veikšanu, ilgtermiņa plānošanu, pensionēšanos, kredītiem, parādsaistībām un to pārvaldību.

Šīs satura jomas galvenais mērķis ir noteikt kompetences indivīda vai mājsaimniecības *finansiālā stāvokļa pārvaldībai* īstermiņā un ilgtermiņā. Tas ietver ne tikai ienākumu un izdevumu pārvaldību ikdienā, bet arī nākotnes plānošanu. Šī satura joma aptver kompetences, kas saistītas gan ar uzkrājumiem, gan ieguldījumiem, kā arī kredītu un parādsaistību pārvaldību.

Ienākumu un izdevumu pārvaldība ir atkarīga no budžeta plānošanas un ienākošo un izejošo naudas līdzekļu precīzas pārraudzības. Budžeta plānošanas, ieņēmumu un izdevumu pārvaldības iedaļā iekļautās kompetences ir īpaši saistītas ar ienākošo un izejošo naudas plūsmu plānošanas un kontrolēšanas nozīmi. Šajā iedaļā arī izcelta budžeta plānošanas rīku izmantošanas lietderība.

Svarīgi finanšu plānošanas un pārvaldības aspekti ir arī *uzkrājumu veidošana un ieguldījumu veikšana*. Šī satura joma ietver kompetences, kas izceļ to, ka ir svarīgi veidot uzkrājumus, kā arī sniedz informāciju par to, kā to darīt un kādus produktu veidus var izmantot šim mērķim. Turklāt ir aptverti arī ieguldījumu veikšanas, diversifikācijas un ilgtspējīgu ieguldījumu pamati.

Lai iegūtu finansiālo labklājību, cilvēkam būtu jāraugās tālāk par īstermiņa apsvērumiem un jāņem vērā ilgtermiņa finansiālās vajadzības. Tādējādi šī satura joma ietver arī kompetences, kas saistītas ar *pensionēšanos, ilgtermiņa plānošanu un aktīvu veidošanu*.

Visbeidzot, pēdējās iedaļas šajā satura jomā ir vērstas uz kredītu un parādsaistību pārvaldību. Šajās iedaļās minēto kompetenču mērķis ir informēt personas par kredītu pozitīvajiem un negatīvajiem aspektiem, kad ir ieteicams pieteikties kredīta saņemšanai, kā izvairīties no finansiālām grūtībām, kas saistītas ar parādsaistībām, un kā pārvarēt pārmērīgas parādsaistības.

2.1.3. 3. satura joma. Risks un ieguvumi

Šī satura joma aptver zināšanas, prasmes un attieksmi saistībā ar risku apzināšanu, finansiālās drošības tīkliem, apdrošināšanu un riska un ieguvumu līdzsvarošanu.

Šīs satura jomas mērķis ir aptvert kompetences, kas saistītas ar risku novērtēšanu, izpratni par to, kā tos mazināt, izmantojot apdrošināšanu un finansiālās drošības tīklus, un izpratni par riska uzņemšanās plusiem un mīnusiem.

Pienācīga risku apzināšana ir svarīga personas finansiālajai labklājībai, jo risku apzināšanās ir būtiska, kad tiek pieņemti finansiāli un citu veidu lēmumi. Pirmajā iedaļā minētās kompetences aptver pamatinformāciju par risku un riska avotus, ieskaitot riskus, kas raksturīgi finanšu produktiem, un risku, kuru var ierobežot un attiecībā uz kuru var veikt apdrošināšanu.

Atkarībā no cilvēku vēlmēm un apstākļiem var būt svarīgi arī mazināt riskus. Tāpēc šī iedaļa attiecas uz kompetencēm, kas saistītas ar finansiālās drošības tīkliem un apdrošināšanu. Šīs kompetences var palīdzēt samazināt gan risku, gan negaidītus negatīvus satricinājumus, kas var ietekmēt finansiālo labklājību.

Risks ir arī ieguldījumu jomas pamatjēdziens, jo lielāka paredzamā vai nepieciešamā peļņa parasti rada lielāku risku. Tāpēc šī iedaļa ietver arī kompetences, kas saistītas ar ieguldījumiem.

2.1.4. 4. satura joma. Finanšu vide

Šī satura joma aptver zināšanas, prasmes un attieksmi saistībā ar regulējumu un patērētāju tiesību aizsardzību, patērētāju tiesībām un pienākumiem, finanšu izglītības, finanšu informācijas un finanšu konsultāciju izmantošanu, finanšu produktiem un pakalpojumiem, blēdīšanos un krāpšanu, izpratni par nodokļiem un publiskajiem izdevumiem, kā arī ārējo ietekmi uz finanšu lēmumiem.

Šī satura joma aptver finanšu pasaules īpatnības un iezīmes. Pirmais kompetenču kopums attiecas uz patērētāju tiesību aizsardzību un patērētāju tiesībām un pienākumiem. Patērētāju tiesību aizsardzības noteikumi palīdz patērētājiem saglabāt savu finansiālo labklājību. Privātpersonām vajadzētu būt informētām par pienākumiem, ko tās uzņemas, pērkot preces vai pakalpojumus.

Ir svarīgi, lai pieaugušie varētu piekļūt uzticamai finanšu informācijai, izglītībai un konsultācijām. Šajā iedaļā minētās kompetences attiecas uz spēju iegūt šādu informāciju no pārbaudītiem avotiem, finanšu izglītības lomu, kā arī uz to, kad un kur lūgt finanšu konsultācijas.

Finanšu vidi lielā mērā ietekmē pieejamie finanšu produkti un pakalpojumi. Kompetenču grupa ir vērsta uz finanšu produktu un pakalpojumu vispārējām iezīmēm. Šajā iedaļā ir aplūkota informācija, kas jāatklāj, un ir iekļautas kompetences, kas saistītas ar produktu un pakalpojumu piemērotību.

Blēdīšanās un krāpšana kļūst aizvien izplatītāka visā finanšu vidē, un tai var būt ievērojamas finansiālas sekas. Lai saglabātu finansiālo labklājību, pieaugušajiem vajadzētu būt informētiem par blēdīšanos un krāpšanu. Šajā iedaļā ir ietvertas kompetences, kas saistītas ar indivīdu informētību un spēju reaģēt uz krāpnieciskām situācijām, tajā skaitā spēju ziņot attiecīgajai iestādei par blēdīšanos un krāpšanu.

Nodokļi ir neatņemama finanšu vides daļa, ar kuru cilvēkiem savas dzīves laikā ir jāsaskaras. Šajā iedaļā aplūkotās kompetences ir saistītas ar nepieciešamību nodrošināt, lai cilvēki apzinātos nodokļu nozīmi, lai viņi spētu aizpildīt nodokļu veidlapas, kā arī apzinātos sekas gadījumā, ja viņi to nedarīs. Iedaļā ir iekļautas arī kompetences, kas attiecas uz publiskajiem izdevumiem, lai cilvēki zinātu, kādiem mērķiem nodokļi tiek izmantoti.

Pēdējais kompetenču kopums ir vērsts uz ārējo ietekmi. Cilvēkiem jāapzinās, ka viņu finansiālo lēmumu pieņemšanu var ietekmēt ārēji faktori un ka viņu finanšu lēmumi var ietekmēt sabiedrību kopumā. Šīs iedaļas kompetences ir vērstas uz informētību par šādiem faktoriem un to, ka ir svarīgi izstrādāt stratēģijas to ierobežošanai, ja iespējams.

2.2. Sistēmas transversālās dimensijas

2.2.1. *Digitālās finanšu kompetences*

Sākotnējā G20 un ESAO *INFE* pamatkompetenču sistēma pieaugušo finanšpratības jomā tika publicēta 2016. gadā. Kopš tā laika finanšu un komunikācijas digitalizācijas tvērums ir strauji paplašinājies, un to vēl vairāk paātrināja Covid-19 pandēmija. Preces un pakalpojumi, arī finanšu produkti un pakalpojumi, tagad arvien biežāk tiek piedāvāti caur digitāliem līdzekļiem, un tādēļ pastāv risks, ka tiks atstāti novārtā cilvēki, kuriem nav zināšanu, prasmju un attieksmes, lai tos droši izmantotu.

Jaunajā ES un ESAO *INFE* sistēmā ir labāk integrētas digitālās finanšu kompetences, ņemot vērā arī jaunākās norises. Digitālās finanšu kompetences ir kompetences, kas saistītas ar digitālajiem finanšu pakalpojumiem, personīgo finanšu digitālajiem rīkiem un digitālajiem aktīviem, vai jebkuras citas kompetences, kas saistītas ar digitālajiem medijiem un attiecas uz personīgajām finansēm. Digitālās kompetences ir transversālas un būtiskas visā sistēmā. Tāpēc šīs kompetences ir horizontāli integrētas visās satura jomās un iedaļās, nevis sagrupētas īpašā iedaļā par digitālajām finanšu kompetencēm. Īpaša uzmanība ir pievērsta tam, lai kompetences formulētu elastīgi, proti, tā, lai varētu ņemt vērā iespējamās turpmākās tendences.

Iekļautie digitālo finanšu kompetenču piemēri ietver kompetences tādās jomās kā digitālās valūtas, digitālie rīki un maksāšanas metodes, kriptoaktīvi, persondati un persondatu aizsardzība, digitālie finanšu produkti un pakalpojumi, automatizētas konsultācijas, blēdīšanās un krāpšana tiešsaistē un kiberriski.

Lai būtu vieglāk pārlūkot digitālās finanšu kompetences, sistēmas drukājamā versijā tās ir izceltas ar tekstu zilā krāsā¹⁰.

2.2.2. *Ilgtermiņu finanšu kompetences*

Bažas par ilgtermiņu ir kļuvušas arvien svarīgākas attiecībā uz personīgajām finansēm, un pašlaik ir vērojams liels ilgtermiņu finanšu produktu un pakalpojumu klāsta pieaugums. Eiropas Savienībā tiek strauji izstrādāts regulējums, kas saistīts ar ilgtermiņīgām finansēm un jo īpaši ilgtermiņas informācijas izpaušanu. Tas cilvēkiem sniedz vairāk iespēju savus finanšu lēmumus saskaņot ar savām vēlmēm ilgtermiņas jomā, kam var būt arī plašāka ietekme uz sabiedrību. Tomēr tas var arī sarežģīt finansiālo vidi, kurā viņiem ir jāpieņem lēmumi. Pieaugušajiem būtu jāattīsta zināšanas, attieksme un prasmes, kas vajadzīgas, lai pieņemtu saprātīgus finanšu lēmumus, kuros ņemtas vērā viņu vēlmes (vides, sociālajā un pārvaldības aspektā) ilgtermiņas jomā.

Ilgtermiņu finanšu kompetences ierobežotā mērā tika aptvertas 2016. gada G20 un ESAO *INFE* pamatkompetenču sistēmā pieaugušo finanšpratības jomā. Tagad tās ir labāk integrētas jaunajā ES un ESAO *INFE* sistēmā. Ilgtermiņu finanšu kompetences ir formulētas tā, lai ņemtu vērā arī paredzamās tendences. Tas ir īpaši sarežģīti, ņemot vērā attīstības straujo tempu ilgtermiņu finanšu jomā un dažu kompetenču tehnisko raksturu.

¹⁰ Dažos gadījumos var nebūt konkrētas norādes uz digitālo vai tiešsaistes kompetenci, bet, tā kā kompetencei ir attiecīga digitālā dimensija, kas lietotājiem būtu jāņem vērā, tā ir izcelta zilā krāsā.

Līdzīgi kā digitālo finanšu kompetenču gadījumā ilgtspējīgu finanšu kompetences ir horizontāli iekļautas visā sistēmā, jo ilgtspējīgas finanses ir saistītas ar vairākiem personīgo finanšu aspektiem, tajā skaitā ne tikai ieguldījumiem.

Dažas no būtiskākajām iekļautajām ilgtspējīgu finanšu kompetencēm attiecas uz pirkumu ietekmi uz vidi, ieguldījumu produktu ilgtspējas iezīmēm, ilgtspējīgiem ieguldījumiem, zaļmaldināšanu, ar klimatu saistītiem riskiem un ilgtspējas marķējumiem.

Lai sistēmā varētu vieglāk atrast informāciju par ilgtspējīgu finanšu kompetencēm, tās sistēmas drukājamā versijā ir izceltas ar tekstu zaļā krāsā.

2.2.3. *Finansiālā noturība*

Covid-19 pandēmija ir vēl vairāk palielinājusi vajadzību uzlabot mājsaimniecību finansiālo noturību un novērst finansiālo neaizsargātību. Saskaņā ar *Eurostat* datiem viena trešdaļa ES mājsaimniecību normālos apstākļos, nemaz nerunājot par pandēmiju, nav gatavas saskarties ar neparedzētiem izdevumiem. ESAO *INFE* 2020. gada Starptautiskais pieaugušo finanšpratības apsekojums¹¹ parādīja, ka jau pirms pandēmijas aptuveni katrs trešais pieaugušais līdzdalīgajās ESAO valstīs bažījās par parasto ikdienas izdevumu segšanu. Finanšpratība var palīdzēt cilvēkiem stiprināt savu finansiālo noturību. Tomēr finanšpratības līmenis dažādās iedzīvotāju grupās joprojām ievērojami atšķiras, un grupas ar vājākajām finanšu prasmēm ir potenciāli finansiāli neaizsargātākas un finansiāli mazāk noturīgas.

Šajā sistēmā finansiālā noturība ir definēta kā personu vai mājsaimniecību spēja pretoties negatīviem satricinājumiem, kuri rada finansiālas sekas, pārvarēt tos un atgūties no tiem¹². Šie satricinājumi var būt gan makro (vispārējā), gan mikro līmenī (attiekties uz konkrēto cilvēku). Šajā ziņā svarīgi apsvērumi ir satricinājumu radītu nopietnu negatīvu finansiālo seku novēršana (preventīva rīcība) un ātra atgūšanās no šādām sekām (spēja izturēt). Tādējādi finansiālā noturība aptver plašu kompetenču klāstu.

ES un ESAO *INFE* finanšu kompetences sistēmā pieaugušajiem ir noteiktas kompetences, kas ir visbūtiskākās finansiālajai noturībai. Tas var palīdzēt valstu valdībām un attiecīgajām ieinteresētajām personām izmantot sistēmu, lai izstrādātu rīcībpolitikas un pasākumus, kas īpaši paredzēti finansiālās noturības veidošanai, jo īpaši attiecībā uz finansiāli neaizsargātām grupām. Ar finansiālo noturību saistītās kompetences nav izceltas sistēmas drukājamajā versijā, bet ir iezīmētas *Excel* versijā.

2.2.4. *Būtiskas kompetences*

Lai gan sistēma aptver plašu kompetenču klāstu, kas cilvēkiem ir svarīgas, ne visas no tām noteikti tiek uzskatītas par būtiskām kompetencēm. Turklāt ESAO *INFE* 2020. gada Starptautiskajā pieaugušo finanšpratības apsekojumā¹³ un iepriekšējos ESAO *INFE*

¹¹ <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy.pdf>.

¹² Šī definīcija atbilst G20 un ESAO *INFE* ziņojumā “*Supporting Financial Resilience and Transformation through Digital Financial Literacy*” lietotajai definīcijai: <https://www.oecd.org/finance/financial-education/supporting-financial-resilience-and-transformation-through-digital-financial-literacy.htm>.

¹³ <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy.pdf>.

pieaugušo finanšpratības apsekojumos tika uzsvērts, ka finanšpratības līmeņi ir ļoti neviendabīgi ne tikai starp valstīm, bet jo īpaši valstu iekšienē.

Lai politikas veidotājiem un speciālistiem būtu vieglāk orientēties sistēmā un to izmantot, tajā ir precizētas kompetences, kas ir īpaši svarīgas: **i) ikdienas dzīvei un/vai pašreizējai vai turpmākai finansiālajai labklājībai; ii) pieaugušo iedzīvotāju vairākumam.** Piemēram, lielākā daļa kompetenču satura jomā “naudas līdzekļi un darījumi”, “finanšu plānošana un pārvaldība” un “finanšu vide”, kā arī dažas kompetences satura jomā “risks un ieguvumi” (piemēram, apdrošināšana un drošības tīkli) ir būtiskas lielākajai daļai pieaugušo ikdienas dzīvē (t. i., attiecas uz i) un ii) punktu). Turpretī kompetences, kas saistītas ar ārvalstu valūtu, attiecas tikai uz daļu no pieaugušajiem (t. i., attiecas tikai uz i) punktu).

Šāda kompetenču kategorizācija parāda, kā lietotāji var izvēlēties noteiktas kompetences, lai nošķirtu “būtiskas” kompetences no “padziļinātākām” vai “eksperta” kompetencēm. Šī kategorizācija nav izcelta sistēmas drukājamajā versijā, bet tikai *Excel* versijā.

2.3. Rīks kompetenču filtrēšanai atbilstoši lietotāja vajadzībām

Sistēmas izdrukājamo versiju papildina *Excel* versija, lai lietotājiem būtu vieglāk pārlūkot un filtrēt kompetences atbilstoši savām vajadzībām.

Attiecīgajām kompetencēm pievienotas piecas birkas. Šīs birkas ir 1) digitālā finanšu kompetence, 2) kompetence ilgtspējīgu finanšu jomā, 3) kompetence, kas attiecas uz finansiālo noturību, 4) kompetence, kas attiecas uz ikdienas dzīvi un/vai pašreizējo vai turpmāko finansiālo labklājību, un 5) kompetence, kas attiecas uz lielāko daļu pieaugušo iedzīvotāju. Turklāt attiecībā uz katru kompetenci ir iekļauti metadati (ID numurs, kas atbilst numuram sistēmas *Word* versijā, satura joma, temats, apakštemats un tas, vai kompetence attiecas uz informētību/zināšanām/izpratni, prasmēm/uzvedību vai pārliecinātību/motivāciju/attieksmi).

Politikas veidotāji un speciālisti var izmantot birkas atbilstoši savām vajadzībām un veikt filtrēšanu, lai atlasītu viņiem visnoderīgākās kompetences. Viņi, piemēram, var izvēlēties tikai kompetences no konkrēta apakštemata (piemēram, “riskā pamati”) vai kompetences ar īpašu birku (piemēram, kompetences ar ilgtspējīgu finanšu dimensiju vai kompetences, kas attiecas uz finansiālo noturību). Birkas ir kumulatīvas, tāpēc, piemēram, ja lietotājs vēlas izveidot mācību materiālus par ilgtspējīgu finanšu būtiskajiem aspektiem, ir iespējams filtrējot atlasīt visas kompetences, kuras attiecas uz lielāko daļu iedzīvotāju, ir būtiskas ikdienas dzīvē un/vai pašreizējā vai turpmākajā finansiālajā labklājībā un kurām ir ilgtspējīgu finanšu dimensija.

Nākotnē varētu tikt apsvērta papildu birku izveide, savukārt lietotāji tiek aicināti ieviest papildu birkas, lai sistēmu pielāgotu savām vajadzībām. Piemēram, kompetencēm var pievienot birkas, lai noteiktu konkrētus izmantošanas gadījumus, piemēram, svarīgus finansiālus lēmumus dzīvē.

3. TURPMĀKIE SOĻI

3.1. Finanšu kompetences sistēmas pieaugušajiem izmantošanas veicināšana

ES un ESAO *INFE* finanšu kompetences sistēmas pieaugušajiem izstrādes pabeigšana ir tikai pirmais solis. Nākamais solis būs saistīts ar sistēmas izplatīšanu un tā izmantošanas veicināšanu dalībvalstīs un ieinteresēto personu vidū, un cita starpā **2022. gadā tiks īstenota mērķtiecīga informācijas apmaiņa**. Mērķis būs atbalstīt sistēmas izmantošanu konkrētās rīcībpolitikās, rīkos un izglītojošos materiālos un piedāvāt politikas veidotājiem un ieinteresētajām personām platformu, kur iespējams apmainīties ar paraugpraksi un pieredzi, kas gūta, izmantojot sistēmu.

3.2. Bērniem un jauniešiem (vecumā zem 18 gadiem) paredzētas finanšu kompetences sistēmas izstrāde

Komisijas dienesti un ESAO sadarbībā ar dalībvalstīm 2022. gadā sāks darbu finanšu kompetences sistēmas izstrādē bērniem un jauniešiem (personām, kas jaunākas par 18 gadiem). Sagaidāms, ka sistēma tiks pabeigta līdz 2023. gadam.

4. GLOSĀRIJS

Šīs definīcijas ir vai nu izklāstītas spēkā esošajos ES tiesību aktos, vai izstrādātas, pamatojoties uz attiecīgām definīcijām vai noteikumiem spēkā esošajos ES tiesību aktos vai starptautiski atzītiem ESAO politikas instrumentiem un publikācijām. Dažos gadījumos šīs definīcijas ir saīsinātas vai vienkāršotas. Gadījumos, kad definīcijas ir saīsinātas, vienkāršotas vai ieviestas tikai šā dokumenta vajadzībām, tās nav uzskatāmas par vispārāztītām juridiskām definīcijām.

Šajā glosārijā definētie termini un apzīmējumi sistēmas tekstā ir izcelti slīprakstā.

- **Kriptoaktīvs** ir vērtības vai tiesību digitāls atveidojums, ko var nodot un uzglabāt elektroniski, izmantojot sadalītās virsrāmātas tehnoloģiju vai līdzīgu tehnoloģiju (2020/0265(COD), *priekšlikums regulai par kriptoaktīvu tirgiem*).
- **Elektroniskais paraksts** ir elektroniski dati, kas pievienoti citiem elektroniskajiem datiem vai loģiski saistīti ar tiem un ko parakstītājs izmanto, lai parakstītos (*Regula (ES) Nr. 910/2014 par elektronisko identifikāciju un uzticamības pakalpojumiem elektronisko darījumu veikšanai iekšējā tirgū*).
- **Finanšpratība** ir finanšu izpratnes, zināšanu, prasmju, attieksmes un uzvedības kopums, kas nepieciešams, lai pieņemtu saprātīgus finanšu lēmumus un galu galā panāktu individuālu finansiālo labklājību (*ESAO Padomes ieteikums par finanšpratību, 2020. gada 29. oktobris*¹⁴).
- **Finanšu izglītība** ir process, kurā finanšu patērētāji/ieguldītāji uzlabo izpratni par finanšu produktiem, koncepcijām un riskiem un, izmantojot informāciju,

¹⁴ Šī definīcija atbilst ES Padomes ieteikumā sniegtajai “kompetences” definīcijai; Padomes 2018. gada 22. maija Ieteikums par pamatkompetencēm mūžizglītībā: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C..2018.189.01.0001.01.LAV&toc=OJ%3AC%3A2018%3A189%3ATOC>.

norādījumus un/vai objektīvas konsultācijas, attīsta prasmes un pārliecinātību, lai labāk izprastu finansiālos riskus un iespējas, izdarītu apzinātu izvēli, zinātu, kur vērsties pēc palīdzības, un veiktu citus efektīvus pasākumus nolūkā uzlabot savu finansiālo labklājību (*ESAO INFE augsta līmeņa principi par valstu stratēģijām finanšu izglītības jomā, ko 2012. gadā apstiprināja G20 valstu vadītāji*).

- **Finansiālā noturība** ir personu vai mājsaimniecību spēja pretoties negatīviem satricinājumiem, kas rada finansiālas sekas, pārvarēt tos un atgūties no tiem (*G20 un ESAO INFE ziņojums “Atbalsts finansiālajai noturībai un pārveidei ar digitālās finanšpratības palīdzību” (“Supporting Financial Resilience and Transformation through Digital Financial Literacy”)*).
- **Objektivitāte:** šajā dokumentā jēdziens “objektivitāte” jāsaprot kā attieksme, kuru neietekmē aizspriedumi un interešu konflikti. Ņemiet vērā, ka šī nav ES juridiskā definīcija.
- **Neatkarīgas konsultācijas par ieguldījumiem** (vai šajā sistēmā — neatkarīgas finanšu konsultācijas) ir konsultācijas, ko ieguldījumu brokeru sabiedrība sniedz klientam neatkarīgi un ja šī ieguldījumu brokeru sabiedrība atbilst vairākām prasībām, jo īpaši attiecībā uz pietiekamu pieejamo finanšu instrumentu klāstu, kā arī ierobežojumiem attiecībā uz maksām, komisijas naudām vai jebkādiem finansiāliem vai nefinansiāliem labumiem, ko maksā vai sniedz jebkura trešā persona saistībā ar pakalpojuma sniegšanu klientam (pamatojoties uz *Direktīvas 2014/65/ES par finanšu instrumentu tirgiem* noteikumiem).
- **Maksājumu konts ar pamatfunkcijām** ir maksājumu konts, kas ļauj patērētājiem veikt konkrētus darījumus, piemēram, vismaz iemaksāt līdzekļus, izņemt naudu, veikt maksājumus trešām personām un saņemt maksājumus no tām, kā arī veikt kredīta pārvedumus (pamatojoties uz noteikumiem *Direktīvā 2014/92/ES par maksājumu kontu tarifu salīdzināmību, maksājumu kontu maiņu un piekļuvi maksājumu kontiem ar pamatfunkcijām*).
- **Ilgspējīgs ieguldījums** ir ieguldījums saimnieciskā darbībā, kas veicina vidiska mērķa sasniegšanu, vai ieguldījums saimnieciskā darbībā, kas veicina sociāla mērķa sasniegšanu, vai ieguldījums cilvēkkapitālā vai ekonomiski vai sociāli nelabvēlīgās kopienās, ar noteikumu, ka šādi ieguldījumi būtiski nekaitē neviena no minēto mērķu sasniegšanai un ka ieguldījumus saņemošās sabiedrības īsteno labas pārvaldības praksi (pamatojoties uz definīciju *Regulā (ES) 2019/2088 par informācijas atklāšanu, kas saistīta ar ilgtspēju, finanšu pakalpojumu nozarē*).
- **Persondati** ir jebkura informācija, kas attiecas uz identificētu vai identificējamu fizisku personu (“datu subjekts”); identificējama fiziska persona ir tāda, kuru var tieši vai netieši identificēt, jo īpaši atsaucoties uz identifikatoru, piemēram, minētās personas vārdu, uzvārdu, identifikācijas numuru, atrašanās vietas datiem, tiešsaistes identifikatoru vai vienu vai vairākiem minētajai fiziskajai personai raksturīgiem fiziskās, fizioloģiskās, ģenētiskās, garīgās, ekonomiskās, kultūras vai sociālās identitātes faktoriem (*Regula (ES) 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti*).
- **Zaļmaldināšana** ir negodīgas konkurences priekšrocības gūšanas prakse, kad finanšu produkts tiek tirgots kā videi draudzīgs, kaut gan patiesībā tas neatbilst vides pamatstandartiem (pamatojoties uz noteikumiem *Regulā (ES) 2020/852 par regulējuma izveidi ilgtspējīgu ieguldījumu veicināšanai*).

